

23 d'abril de 2008

ELS ORÍGENS A ESPANYA

El 1961, l'advocat britànic Peter Benenson va escriure al diari anglès *The Observer* una crida titulada "Els presoners oblidats", sobre dos estudiants portuguesos detinguts per brindar per la llibertat durant la dictadura de Salazar. Ja en aquest article, amb el qual es dona a conèixer l'organització el 28 de maig de 1961, s'esmentava el cas d'un advocat espanyol, **Antonio Amat**, que va intentar crear una coalició de grups democràtics i va ser empresonat sense judici des del novembre del 1958. També s'esmentava el procés contra l'aleshores professor universitari, **Enrique Tierno Galván**, que més tard es va convertir en alcalde de Madrid des dels primers anys de la democràcia fins a la dècada dels 80.

1. AMNESTY I ESPANYA

Des del principi, l'advocat anglès va ser molt sensible a la situació que es vivia a Espanya, per això, el 10 de juliol de 1960, es va manifestar a Londres al costat de 5.000 persones, la majoria exiliats espanyols, en protesta per la visita al Regne Unit del ministre espanyol d'Exteriors, Fernando María Castiella. En aquella època, exiliats espanyols a Londres havien llançat una campanya titulada "Appeal for Amnesty Spain". Precisament, el nom de l'organització creada per Benenson va ser Appeal for Amnesty 1961, abans de convertir-se, un any més tard, en Amnesty International.

El desembre del 1960, la Spanish Servicemen Association va publicar un document amb testimonis de presos de la presó de Burgos, amb el títol "Parlen els presos de Franco". Agustín Roa, periodista i escriptor, n'era el secretari i va rebre una carta de Benenson dies després en la qual li deia "(...) Espero que les seves excel·lents intencions puguin alleugerir els seus companys, per als quals no deixaré de treballar...".

Peter Benenson va demanar a Roa un article per als primers números de la revista *Amnesty*, sobre la situació dels presos. "Poeta en llibertat" es va publicar el 18 d'octubre de 1961 i denunciava la història de **Cristóbal Vega Álvarez**, poeta condemnat a 40 anys de presó. Ja abans, en el número del 20 de setembre, es va publicar "Bascos arrestats", on es denunciava l'arrest i els presumptes maltractaments de ciutadans bascos; després la revista va recollir el testimoni d'Ernest Davies, observador del judici, que va qualificar de "farsa i atac al nacionalisme basc".

Les primeres fites de l'organització internacional van ser plenes d'històries amb nom espanyol. Una de les primeres accions urgents va ser per l'asturià **Ramón Álvarez**, detingut a París el novembre del 1961. Davant del risc d'extradició a Espanya, Benenson va parlar amb l'ambaixador de França al Regne Unit i va aconseguir que fos posat en llibertat. I a la primera campanya de postals nadalenques de l'organització el 1961, hi figura el cas de **Miquel Coll i Alentorn**, historiador i dirigent del moviment de la democràcia cristiana de Catalunya.

En el primer número d'*Amnesty* del 1962, hi ha un article anònim titulat "Protesta catalana", en el qual l'autor descriu el poble català com un "pres de consciència col·lectiu" i l'il·lustra amb la foto d'un jove **Jordi Pujol**, empresonat a Saragossa. L'autor era el pare Manuel Casanoves, resident en Anglaterra, que va llegir l'article de Benenson a *The Observer*, es va posar en contacte amb ell i es va fer soci de l'organització. Va ser el primer president d'Amnistia Internacional Espanya.

Espanya va ser en aquells anys protagonista de la feina d'Amnesty International. La primera visita de l'organització a un pres espanyol va ser el 1968, quan la Secció

Pels drets humans a tot el món. Premi Nobel de la Pau (1977)

Noruega va seguir el cas de **Narcís Julián Sanz**, condemnat a mort, que va passar 32 anys a la presó per ser del Partit Comunista. Després d'anys de feina, el grup noruec va poder visitar-lo a la presó d'Almeria. Va ser posat en llibertat després d'una campanya de pressió internacional el 1972. També es va seguir de prop el **procés de Burgos** el 1970, l'execució de **Salvador Puig Antich** i la d'**Heinz Chenz** el 1974, o les **últimes condemnes a mort** executades el 27 de setembre de 1975. També van ser casos d'AI, **Joseba Elósegui**, dirigent del PNB, que el 19 de setembre de 1970 es va cremar a l'estil bonze davant de Franco al frontó d'Anoeta, **Simón Sánchez Montero**, del Partit Comunista, o **Marcelino Camacho de Comissions Obreres**. El 21 de novembre de 1975, un dia després de la data oficial de la mort de Franco, Amnesty International des d'Alemanya enviava un telegrama al futur rei d'Espanya en què li demanava que amnistiés urgentment els més de **4.000 presos polítics** que seguien a les presons espanyoles.

2. AMNISTIA CLANDESTINA

Mort Franco, Manuel Casanoves va ser citat el 12 de març de 1976 al costat d'altres col·laboradors d'Amnesty International (molts no es coneixien entre ells, ja que per seguretat l'organització no facilitava els seus noms) en un local de Barcelona. Era la seu del Centre d'Investigacions de Relacions Internacionals i Desenvolupament (CIDOB) i estava a punt de presentar-se públicament una campanya sobre la tortura a l'Uruguai. Era la primera vegada que es veien els socis i simpatitzants d'AI a Espanya.

A final dels anys seixanta, Silvia Escobar, que estudiava a Londres, va llegir anuncis en diaris anglesos i es va apropar a l'organització. De tornada a Madrid, i com que no se li van facilitar contactes de membres de l'organització a Espanya, va seguir en contacte amb l'oficina de Londres, fins que el 27 març de 1976 rep una carta firmada per Eduardo Mariño, que la convida a una reunió exploratòria.

Aquell mateix any, una delegació espanyola va assistir al congrés internacional d'Amnesty International, celebrat a Estrasburg. Allà es fa llum verda a la creació de la secció. Van assistir-hi Manuel Casanoves, David McKay i M. Lluïsa Borràs, des de Barcelona, i Silvia Escobar i Eduardo Muñoz Seca des de Madrid. Representants d'AI a tot el món van aplaudir dempeus la delegació d'un país pel qual molts havien treballat durant anys.

Molt aviat, la Fundació Jaume Bofill va cedir un espai del seu local al que en aquell moment era l'Associació Catalana d'Amnistia. El 10 de desembre s'inicia a la Fundació Miró una exposició amb el nom "Artistes per Amnistia", per promocionar una campanya a favor dels presos de consciència. Joan Miró va dissenyar el cartell commemoratiu. Ja el 1977, l'aleshores secretari general d'AI, Martin Ennals, va ser a Barcelona per promoure la creació de la Secció Espanyola.

Aquells anys de transició també van estar plens de casos que van motivar la intervenció d'AI, des del judici als militars de la **Unió Militar Democràtica**, el 1975, al procés contra **Albert Boadella** per la seva obra *La torna*, sobre les últimes execucions del règim franquista, el 1978.

3. JA SOM LEGALS

Malgrat haver estat guardonada amb el Premi Nobel de la Pau el 10 d'octubre de 1977, que va donar a l'organització reconeixement públic internacional, Amnistia Internacional no s'estableix legalment a Espanya fins després de les primeres eleccions democràtiques. Aleshores presenta els seus estatuts, però no rep l'autorització oficial del Consell de Ministres fins al 10 de febrer de 1978.

El 27 de juny, es presenta simultàniament a Madrid i Barcelona el primer *Informe anual* d'Amnistia Internacional en castellà, corresponent als esdeveniments del 1977. El 15 de juliol es va celebrar la primera Assemblea Constituent a Barcelona, en la qual Casanoves es converteix en el primer president d'AI Espanya. A partir d'aquesta

AMNISTIA
INTERNACIONAL

AMNISTIA INTERNACIONAL
CATALUNYA
C/ Alfons XII, nº 19-21,
Ppal – 1º
08006 BARCELONA

T: +34 93 209 35 36
F: +34 93 200 77 57
info@amnistiacatalunya.org
www.amnistiacatalunya.org

data s'estableix la secretaria de la Secció al carrer Columel·la de Madrid, que va poder fer les seves primeres passes gràcies, en part, a la venda de cartells del quadre *El abrazo*, que Juan Genovés va cedir a l'organització. La venda d'altres cartells, com el de Miró a Barcelona i el d'Oteiza al País Basc, va servir perquè es possessin en marxa alguns dels primers grups de la Secció Espanyola d'Amnistia Internacional.

Aquests primers anys de la transició van comptar també amb moments de tensió. L'11 de desembre de 1979, una bomba incendiària llançada en hores d'oficina contra la seu de Madrid va provocar greus danys. Era la quarta agressió d'aquestes característiques que sofria l'organització. O el 23 de febrer de 1981, dia de l'intent de cop d'Estat, quan es va decidir protegir els llistats de socis d'Amnistia Internacional enviant-los a l'ambaixada francesa. Però també es va comptar amb nombrosos suports, entre els quals, el del ja alcalde de Madrid, Enrique Tierno Galván, que en els primers anys de penúria econòmica va cedir un local municipal a Amnistia Internacional.

Matin Ennals va tornar a Espanya a final de 1977. Aquesta vegada el secretari general d'AI manifestava "vull recalcar, amb molta satisfacció, que és la primera vegada, en la història d'Amnesty International, que no hem d'ocupar-nos d'un sol cas relacionat amb presos polítics a Espanya (...) però hi continua havent problemes a les presons espanyoles, per lleis caduques". Un d'aquests detinguts per lleis anacròniques era **el Lute**. Ennals demanava, a més, que s'abolís la pena de mort i les lleis que convertien en delinqüents als objectors de consciència.

4. QUÈ VA APORTAR EN AQUELLS ANYS

En aquests primers anys, Amnistia Internacional es va refermar com un referent en la defensa dels drets humans en la societat espanyola, sense convertir-los en arma política. Les campanyes sobre presos de consciència a l'URSS o les primeres notícies sobre les desaparicions a Xile o l'Argentina obligaven a separar els drets humans de posicionaments polítics. Amnistia Internacional defensava els drets humans de totes les persones, fins i tot quan la víctima d'aquestes violacions era algú a qui es rebutjava, com era el cas a Espanya dels membres d'ETA.

Departament de comunicació d'Amnistia Internacional Catalunya

Cèlia Ramon Wyser.

Tel. 93.209.35.36 (ext.2) o 690.81.44.11

cramon@amnistiacatalunya.org

Documents i comunicats de premsa

www.amnistiacatalunya.org

www.es.amnesty.org

AMNISTIA INTERNACIONAL
CATALUNYA
C/ Alfons XII, nº 19-21,
Ppal – 1º
08006 BARCELONA

T: +34 93 209 35 36
F: +34 93 200 77 57
info@amnistiacatalunya.org
www.amnistiacatalunya.org